

DOI: 10.32347/2076-815X.2025.89.415-439

УДК 711;719

д.т.н., професор Сингаївська О.І.,

synhaivska.oi@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0003-1313-7201,

Козак С.А.,

kozak_sa-2022@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-9106-1954,

Київський національний університет будівництва і архітектури,

Гузєєв А.Я.,

arturhuzieiev@gmail.com, ORCID: 0009-0002-7804-1964,

Товариство з обмеженою відповідальністю «Легал ПРО», м. Житомир

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ НАУКОВИХ НАПРАЦЮВАНЬ З ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ЗОН ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Правова охорона культурної спадщини має власну національну традицію, яка в тому числі є частиною світової проблеми, і відображається у міжнародному праві. Однак, для досягнення ефективної охорони культурної спадщини, держава повинна відбирати найкращі світові практики та враховувати власні історичні умови та традиції.

Об'єкти культурної спадщини в Україні опинилися перед загрозою занедбання, знищення та продажу. Це часто відбувається через відсутність належного контролю та виконання законів про охорону культурної спадщини та містобудування. Для державних установ та інших відповідних організацій важливо вжити необхідних заходів для захисту цих об'єктів, оскільки вони відіграють вирішальну роль у збереженні історії, культури та самобутності країни.

Збереження культурної спадщини в умовах збройного конфлікту і окупації є важливим питанням. Важливо виробляти правові механізми, які дозволять захистити культурну спадщину, враховуючи практику інших держав та в тісній співпраці з міжнародними пам'яткоохоронними організаціями.

Ключові слова: культурна спадщина; зони охорони пам'яток, охорона культурної спадщини, кадастр пам'яток; бази даних; історичне середовище; видове розкриття

Постановка проблеми. Обрана тема є актуальною та важливою в контексті сучасного розвитку міст. Збереження культурної спадщини стає викликом у сучасному світі, де темпи розвитку можуть призвести до втрати цінних об'єктів. Розуміння містобудівних та правових аспектів визначення зон охорони є ключовим для ефективного збереження цих цінностей та вирішення

конфліктів між розвитком та збереженням. Правове регулювання, що стосується охорони культурної спадщини, постійно змінюється, і його оцінка є важливою для розробки стратегій визначення меж зон охорони.

Порівняльний аналіз міжнародного досвіду, зокрема в Німеччині та Словенії, може надати цінних висновків та підходів для адаптації в Україні. Зрозуміння цих аспектів сприятиме сталому розвитку міст та збереженню культурної спадщини для наступних поколінь.

Метою цієї роботи є теоретичне обґрунтування та практичне висвітлення містобудівних та правових аспектів визначення меж зон охорони пам'яток культурної спадщини в Україні, на прикладі вивчення практик Німеччини та Словенії. Робота спрямована на виявлення особливостей та ефективних підходів у цих країнах, а також на адаптацію цих знань для вдосконалення підходів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При виконанні дослідження було враховано вітчизняний досвід. Питання вирішення завдань збереження пам'яток архітектури досліджувались ще з кінця ХХ сторіччя при виконанні низки науково-дослідних робіт у Державному науково-дослідному інституті теорії та історії архітектури та містобудування такими провідними фахівцями галузі, як Андрущенко М.П., Вечерський В.В., Водзинський Є.Є., Дьомін М.М., Кілессо С.К., Мардер А.П., Сингаївська О.І., Тиманович Є.В., Червінський О.С. [17-20, 24, 25].

З часом зазначений напрямок досліджень отримав продовження і розвиток у роботах КО ДМ "Центр містобудування та архітектури" на замовлення ГУМАДМС під керівництвом Дьоміна М.М., відповідальним виконавством Сингаївської О.І., за участі таких провідних фахівців галузі, як Ксєневич М.Я. та Нечаєва Т.С. [14], Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень під керівництвом Вечерського В.В. та Сердюк О. М. [21], а також в роботах Апостолової-Сосси Л.О., Зливкової О.О. Сердюк, О.М., Козак, С.А. [22, 23], дипломній роботі Гузеєв А. Я. [16].

Основна частина. «Аналіз сучасного правового забезпечення планування використання та охорони земель в Україні виявив два його основні недоліки: змістовний («подвоєння» планувальної документації шляхом перетину містобудівної та землевпорядної документацій) та інструментальний (використання різних правових засобів до планування територій у населених пунктах та за їх межами, що призводить до дисбалансу територіального розвитку та негативно відображається на стані містобудівного освоєння територій)[1]».

У кінці 1960-х років розпочалося формування методики історико-містобудівних і пам'яткоохоронних досліджень населених місць в Україні.

«Процес цей був початково здійснений спільно Київським Науково-дослідним інститутом містобудування (КиївНДПмістобудування) та фахівцями Київського Науково-дослідного інституту теорії і історії архітектури (КиївНДІТІ). КиївНДПмістобудування розробив і видав у 1971 р. схвалену Держбудом УРСР методику щодо складання проектів планування міст України з історико-архітектурними заповідниками і комплексами пам'яток архітектури. Тут було узагальнено досвід науково-проектних робіт по Луцьку, Києву, Чернігову, Ромнах, Львову, Полтаві та по Кам'янцю-Подільському. Це — один із найперших методичних документів, у якому було чітко вказано, що наявність у містах архітектурної та містобудівної спадщини висуває особливі вимоги до складання проектів розпланування та забудови таких міст[2]».

Ці дослідження сприяли систематизації та удосконаленню підходів до охорони пам'яток архітектури і історико-архітектурних комплексів в Україні. Вони забезпечували науковий підхід до визначення зон охорони та встановлення заходів з їх збереження.

Враховуючи міжнародні зобов'язання, прийняті Україною, а також «положення статті 54 Конституції України, держава зобов'язана забезпечувати збереження об'єктів, що мають культурну цінність[3]».

Чинне на сьогодні законодавство України у сфері охорони культурної спадщини є досить розгалуженим та загалом відповідає світовим тенденціям законодавчого забезпечення охорони й примноження культурного надбання. «Водночас загальною проблемою національного законодавства є низький рівень його виконання, що, серед іншого, негативно відбивається на збереженні культурної спадщини. Крім того, ряд законодавчих положень щодо захисту культурної спадщини потребують удосконалення[4]».

Сьогодні в умовах урбанізації та стрімкого розвитку міст проблеми охорони культурної спадщини, збереження історичного середовища міста набувають все більшої ваги. З метою унормування цих питань вдосконалюється нормативна база у сфері охорони культурної спадщини.

«У розвитку міжнародного зусилля з охорони культурної спадщини важливу роль відіграють такі міжнародні організації, як ЮНЕСКО, Міжнародна Рада музеїв (ICOM), Міжнародна Рада пам'яток та історичних місць (ICOMOS), Міжнародний центр вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей (ICCROM), Рада Європи та інші. Держави-члени Ради Європи прийняли ряд конвенцій, серед яких особливе місце посідає Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини [5]», в якій наголошується, «що зобов'язання забезпечувати виявлення, охорону, збереження, популяризацію й передачу майбутнім поколінням культурної і природної спадщини, яка перебуває на її території, покладається насамперед на

неї[5]». У 1988 році Україна також приєдналася до «Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини[12]». Міжнародна спільнота розуміє важливість традиційної архітектурної спадщини кожної нації як носія багаторічного досвіду, який набув значення національних архітектурно-будівельних традицій з плином часу. У процесі забезпечення охорони пам'яток архітектури і містобудування велике значення мають законодавчі заходи, уніфікована термінологія, яка використовується у юридичному контексті, а також інформація, що міститься в містобудівному кадастрі. Ці елементи виконують важливу роль у систематизації та регулюванні діяльності з охорони і збереження цінних архітектурних об'єктів. Законодавство забезпечує правову базу для встановлення норм, процедур та вимог, пов'язаних з охороною пам'яток, а єдина термінологія сприяє узгодженню та однозначному розумінню понять і термінів, що використовуються в цій сфері. Крім того, містобудівний кадастр містить важливу інформацію про об'єкти культурної спадщини, їх стан, власників та режими використання, що сприяє ефективному управлінню та моніторингу цих об'єктів.

«Н.І. Кудерська у своїх працях зауважує, що в законодавстві багатьох країн існує розмежування понять «охорона» та «збереження» щодо об'єктів культурної спадщини, наводячи для прикладу Польщу, де «охорона визначних пам'яток» є предметом діяльності органів публічної адміністрації, а «збереження» – власників або користувачів визначних пам'яток. Натомість в Україні законодавство передбачає лише «охорону», а «збереження» використовується як частина діяльності щодо охорони об'єктів[6]».

Проте стверджувати, що українське законодавство не оновлюється не «можливо. Зокрема, планується внесення змін до базового Закону України «Про охорону культурної спадщини»[7]», які законодавчо закріплять охоронний статус території об'єктів, внесених до Списку всесвітньої спадщини та їх буферних зон, унормовують управління цими об'єктами та процедуру внесення до Списку всесвітньої спадщини[8]».

Здійснюються постійні спроби систематично узагальнити основні проблеми, пов'язані з пам'яткознавством і пам'яткоохоронною справою, з метою їх подальшого аналізу і вирішення. Цей підхід дозволяє зробити огляд суттєвих питань, які виникають у цих галузях, і зосередитися на найважливіших аспектах. Систематизація проблем допомагає зрозуміти їх зв'язок між собою, виявити основні причини та наслідки, а також розробити стратегії і заходи щодо їх вирішення.

Культурна спадщина має великий соціально-економічний потенціал для держави і є важливим фактором розвитку туристичної галузі в країні. Ці об'єкти привертають увагу туристів з усього світу, створюючи можливості для

розвитку туризму і гостинності, залучення інвестицій та створення робочих місць. Але, щоб скористатися цим потенціалом, необхідно передусім забезпечити належну охорону пам'яток. Тож, порушивши соціальні питання охорони об'єктів культурної спадщини, маємо уточнити суть самого поняття "охорона". «Часто вживаний термін "охорона" іноді заміщається терміном "збереження", хоча в офіційних документах здебільшого вживається саме "охорона". Проте значення його сприймається не завжди адекватно. Тому варто уточнити його зміст, з огляду на сучасне розуміння всього комплексу заходів, що стосуються забезпечення, збереження й утримання об'єктів культурної спадщини[9]».

Пам'ятки відіграють ключову роль у формуванні національної культурної спадщини. Вони інтегрують у собі багатошаровий спектр історично-культурних надбань і визначають унікальний архітектурно-мистецький образ історичних міст і сільських поселень. «Хоча національно-культурні надбання України мають свою самобутність, вони є невід'ємною частиною світової культурної спадщини, що привертає інтерес міжнародної спільноти і туристів[10]».

Охорона культурної спадщини як система публічно-правових заходів дійсно має на меті виявлення, облік, відновлення, утримання та використання об'єктів культурної спадщини з метою їх збереження та примноження історичного надбання. Правові аспекти грають важливу роль у регулюванні цих процесів і забезпеченні ефективної охорони культурної спадщини. Правові норми і акти визначають правову базу для охорони культурної спадщини, встановлюють процедури виявлення, обліку і реєстрації об'єктів, а також норми для їх відновлення, реставрації та утримання. Вони також визначають права і обов'язки держави, суб'єктів культурної спадщини та громадян у контексті охорони спадщини. Таким чином, правові аспекти охорони культурної спадщини є необхідною складовою цього процесу, а їх вивчення та використання допомагає забезпечити ефективну охорону і збереження цінного культурного надбання для майбутніх поколінь. Запобігання втраті і збереження культурної спадщини передбачає систему правових заходів, які охоплюють виявлення, реєстрацію, відновлення, утримання та використання об'єктів культурної спадщини. Ці заходи спрямовані на збереження і примноження історичного надбання та мають прямий зв'язок з правовими аспектами цих процесів. У першу чергу, «основний масив робіт у сфері охорони культурної спадщини стосується міжнародно-правового напрямку, науково-практичного осмислення й критичного аналізу міжнародних конвенцій та іншого інструментарію[11]».

В Німеччині сформульовано більш розгорнуте визначення пам'яток, яке відображає їх значення та призначення. Згідно з цим визначенням, всі нерухомі

і рухомі об'єкти, що походять з певного культурного періоду і є характерними свідками свого часу, мають особливе значення для розуміння мистецтва, художньої промисловості, їх історичного контексту, а також для збереження історичних спогадів про важливі події, що мають значення для історичних досліджень загалом. Ці об'єкти вважаються пам'ятками в рамках законодавства та підлягають охороні та захисту з боку держави. В Німеччині застосовувалось більш розгорнуте формулювання: «Всі нерухомі і рухомі предмети, котрі походять від закінченого культурного періоду і як характерні свідки часу свого виникнення мають особливе значення для розуміння мистецтва і художньої промисловості та її історичного виникнення, для знання старовини і для історичного дослідження взагалі, а також для збереження історичних спогадів про події, що мають видатний історичний інтерес — суть пам'ятки в змісті цього закону і підлягають піклуванню держави»[12]». Таке широке формулювання визначає, що пам'ятки не обмежуються лише архітектурними спорудами, але включають різноманітні об'єкти, такі як предмети мистецтва, художня промисловість, археологічні розкопки та інші матеріальні свідчення минулих епох. Це підкреслює значення збереження і дослідження культурної спадщини для розуміння історії і культури та збереження культурної пам'яті. Законодавство країни є важливим інструментом для розуміння суспільством значення пам'яток архітектури. Це стає очевидним при аналізі правових актів багатьох європейських країн.

Охорона культурної спадщини – це система публічно-правових заходів, спрямованих на виявлення, облік, відновлення, утримування та використання об'єктів культурної спадщини, які застосовуються з метою збереження та примноження історичного надбання. Об'єкти культурної спадщини класифіковано за змістовними параметрами та за типологічними ознаками носіїв культурно-історичної інформації.

Серед негативних чинників, які перешкоджають подальшому розвитку процесів управління охороною культурної спадщини варто виокремити такі: *відсутність цілісної системи державного управління та спеціального уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань охорони культурної спадщини, неефективна державна регіональна політика. Вагомою причиною є недостатній рівень усвідомлення органами, що здійснюють регулювання у сфері охорони культурної спадщини, ролі та значення у збереженні, охороні, використанні та популяризації національного культурного надбання для соціально-економічного розвитку країни. Головною проблемою в структурі управління є розподіл координуючих функцій між багатьма міністерствами та відомствами; незадовільне фінансове забезпечення збереження та розвитку історико-культурного потенціалу. Це, перш за все,*

недостатнє бюджетне фінансування на ремонтно-реставраційні роботи, недосконалий механізм розподілу коштів та повільні темпи зростання обсягів інвестицій у розвиток матеріальної бази об'єктів культурної спадщини; розгалуженість нормативної бази не створює чіткого законодавчого та нормативно-правового поля у сфері охорони спадщини і потребує вдосконалення. Зокрема відсутній правовий механізм бюджетної підтримки громадських організацій, чинне законодавство недостатньо стимулює розвиток меценатства і благодійництва у сфері культури; недостатній контроль з боку органів влади за порушенням пам'яткоохоронного законодавства. Наглядові та дозвільні функції у сфері охорони культурної спадщини нерідко дублюють або перебирають на себе органи, що не мають таких повноважень за законом. Відсутність належного контролю за виконанням власниками, уповноваженими ними органами, користувачами зобов'язань щодо утримання пам'яток у належному стані призводить до їх руйнації та втрати; недосконала система обліку, незадовільні темпи проведення діагностики, паспортизації та інвентаризації об'єктів культурної спадщини заважає розробці системи якісного надання історико-культурних послуг; нескоординованість дій співпраці державних і громадських інституцій суттєво впливає на розвиток системи управління охороною спадщини; неефективна пропаганда національної спадщини та недостатнє її використання для розвитку культурного туризму тощо.

Отже, на сучасному етапі розвитку суспільства «пам'яткоохоронна справа вимагає постійної оптимізації, стимулювання, значного якісного поліпшення й уваги» [4]. Інформаційні системи відіграють важливу роль у збереженні культурної спадщини, включаючи пам'ятки архітектури. Наведемо кілька причин, чому інформаційні системи є важливими:

Збір і облік даних: Інформаційні системи дозволяють збирати та обліковувати дані про пам'ятки архітектури, включаючи їх характеристики, стан збереження, історичну значимість тощо. Це дозволяє створити повну базу даних, яка допомагає управляти та планувати дії з охорони та збереження.

Захист та безпека: Інформаційні системи дозволяють забезпечити захист та безпеку даних про культурну спадщину. Вони можуть включати механізми резервного копіювання, шифрування та контролю доступу, що допомагають уникнути втрати чи пошкодження цінної інформації.

Доступ та обмін інформацією: Інформаційні системи дозволяють забезпечити доступ до даних про культурну спадщину для різних зацікавлених сторін, включаючи дослідників, урядові органи, охоронні організації та громадськість. Це сприяє обміну інформацією, співпраці та координації дій у сфері збереження культурної спадщини.

Планування та управління: Інформаційні системи допомагають у плануванні та управлінні діяльністю з охорони та збереження культурної спадщини. Вони надають інструменти для аналізу даних, визначення пріоритетів, розробки стратегій та моніторингу.

Робота в галузі охорони та збереження пам'яток в Німеччині виявила певні труднощі через використання національних класифікацій у офіційній статистиці. Деякі дані офіційної статистики можуть бути обмежено використанням та не відображати повну реальність у сфері культури. Обговорення з експертами підтвердили, що офіційна статистика відображає лише частину ситуації, і це пов'язано з методологією збору даних, що може бути складно виправити в майбутньому.

Виникла усвідомлення того, що обмеження у зборі даних існують через використання неспеціалізованих національних класифікацій, що ускладнює адекватне відображення потреб цієї сфери.

Зазначені прогалини в даних для тих, хто займається охороною пам'яток на рівні земель. Подані запити до міністерств, відповідальних за охорону пам'яток, виявили, що навіть при великій відданості працівників міністерств справі, досягти задовільного результату не вдалося. Різноманітні організаційні структури в органах охорони пам'яток, а також різні обов'язки призвели до того, що дані не могли бути передані в повному обсязі або були непорівнянними між собою.

В результаті виявленої неспроможності об'єднати та узгодити дані від різних міністерств, які відповідають за охорону пам'яток, стає очевидним, що існуючі організаційні та адміністративні відмінності створюють перешкоди для повноцінного обміну інформацією. Це підкреслює необхідність вдосконалення координації та стандартизації процесів збору та обробки даних в секторі охорони пам'яток для покращення якості та доступності інформації для тих, хто працює на рівні земель.

При аналізі даних щодо пам'яток, які не знаходяться в центральному реєстрі, виокремлюються кілька проблем. Кожна федеральна земля має своє власне державне законодавство про охорону пам'яток, яке включає в себе різні положення та визначення щодо пам'яток і пам'ятників. Це створює ситуацію, де цифри не можуть бути однозначно порівняні або оцінені якісно чи кількісно між різними регіонами. Наразі існують неузгодженості у підрахунку та визначенні різних типів пам'яток.

Отже, статистичний опис сектору будівельної культури, охорони пам'яток та пам'яткоохоронної діяльності є складним завданням. Проблеми не лише у неадекватності даних та їхньому обмеженому аналітичному потенціалі, але й у факті, що значну частину інформації доводиться збирати спеціально для

секторальних звітів. Без відповідної правової бази, запити на такий різновид даних визнаються як неправомірні та неможливі для реалізації в регулярному порядку. Враховуючи ці труднощі, бажано, щоб відповідальні органи влади вносили систематичний внесок у збір даних для цього сектору з метою поліпшення доступності та аналізу інформації. Зазначені проблеми ставлять під сумнів точність та повноту інформації, що надходить від різних регіональних органів охорони пам'яток. Тому невідкладною стає потреба в узгодженні визначень, методології та звітності між різними урядовими інстанціями для покращення якості та надійності даних в цій сфері.

У контексті секторального звіту про будівельну культуру, охорону пам'яток та збереження пам'яток, виявлені проблеми, хоч і відомі експертам, продовжують залишатися актуальними. Особливий акцент робиться на тому, що проблеми зі збором та порівнянням даних виникають не лише в окремих галузях, але і в цілому для культурного сектору. Зазначається, що Європейський рік культурної спадщини 2018 проведений у Німеччині надав важливу можливість ретельно проаналізувати ситуацію з даними та виявити відсутність порівняльної можливості між різними місцями. Секторальний звіт є першим статистичним звітом про будівельну культуру, охорону та збереження історичних пам'яток в Німеччині. Він презентує багатство культурної спадщини у країні в широкому спектрі, вказуючи на зусилля, що були витрачені на збереження історичних пам'яток.

Зазначається, що цей звіт є важливим джерелом інформації про роботу тих, хто займається охороною та збереженням пам'яток, архітектурою, міським та регіональним плануванням, будівництвом (інженерією), а також зазначається роль державного сектору та приватних спонсорів у зусиллях збереження та підтримки культурної спадщини в Німеччині. Документ відзначає значущі зусилля та вклад всіх зацікавлених сторін, спрямовані на збереження та відтворення багатства культурної спадщини країни та започатковує нові процеси. «Використання геоінформаційних систем для визначення меж зон охорони нерухомих пам'яток культурної спадщини в Німеччині визначається сучасними технологічними підходами та стратегіями збереження культурної спадщини[12]», Рис.1.1.

Географічні інформаційні системи впроваджуються в розробці планів охорони з використанням просторових даних, що включають в себе географічні координати та атрибутивну інформацію. Ці системи дозволяють аналізувати, моделювати та візуалізувати просторові відносини між об'єктами культурної спадщини та їх оточенням.

Рис. 1.1. Мапа географічних інформаційних систем об'єктів Баварського палацового управління

Географічні інформаційні системи використовуються для: картографування; аналізу ландшафту; моніторингу змін; розробки стратегій охорони. «Географічні інформаційні системи стає важливим інструментом для взаємодії між різними зацікавленими сторонами, сприяючи ефективному та інформованому прийняттю рішень щодо охорони та управління нерухомими пам'ятками культурної спадщини в Німеччині[12]», рис. 1.2.

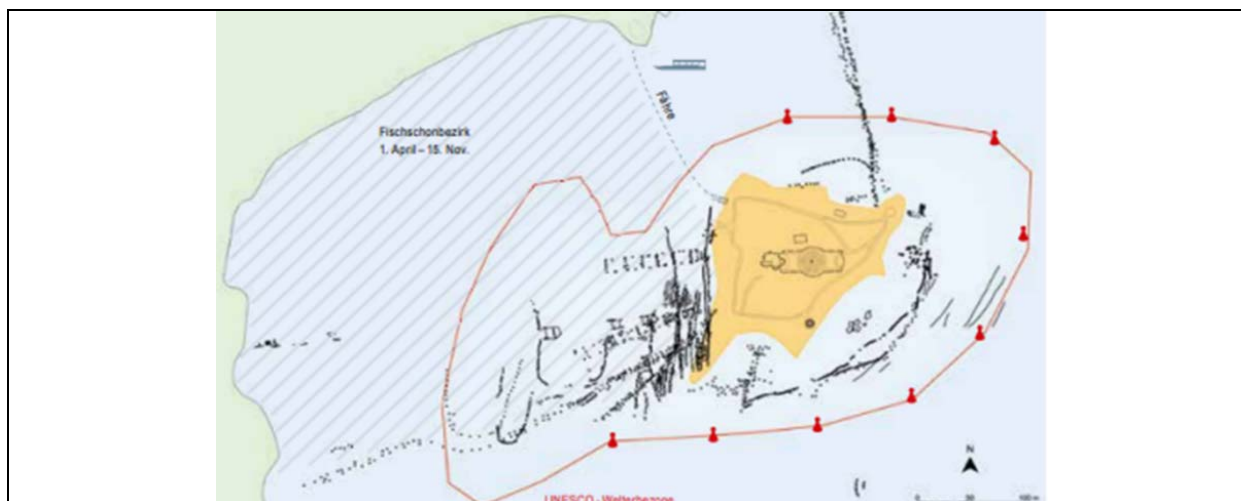

Рис. 1.2. Визначення меж охоронної зони ЮНЕСКО навколо Рожевого острова в озері Штарнберг (Німеччина) за допомогою географічних інформаційних систем

Для порівняння розглянемо зображення Рожевого острова в озері Штарнберг (Німеччина) на звичайних картах, рис.1.3.

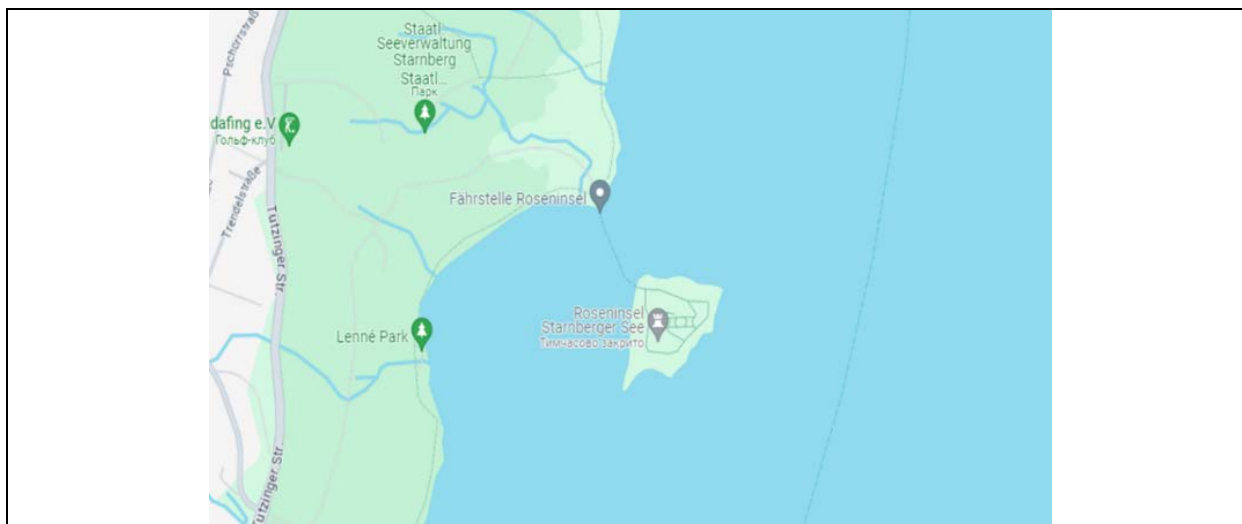

Рис.1.3. Зображення Рожевого острова в озері Штарнберг (Німеччина) на звичайних картах

У Словенії інтеграція питань спадщини в просторове планування відзначається підвищеним інтересом до доступності інформації про спадщину через Інтернет у контексті європейської практики. Ця інформація, яка включає «набори просторових даних, використовується для ефективного управління спадщиною та використання стандартів охорони, особливо коли виникає зіткнення між потребами розвитку і зацікавленістю в збереженні спадщини. [13]». Це сприяє кращому та своєчасному реагуванню на виклики, що виникають при взаємодії спадщини з розвитком.

Охорона спадщини через планування в Європі розпочалася практично 40 років тому і стала важливим інструментом управління спадщиною. Щоб проілюструвати специфіку інтеграції спадщини та просторового планування, наведено коротке порівняння для кількох європейських країн: Німеччини та Словенії. Кожна з цих країн розробила унікальні інформаційні інструменти, відображаючи історію інвентаризації, заходи з охорони та контроль у сфері планування. «Більшість країн Європи перейшла від традиційних алфавітно-цифрових баз даних інвентаризації до комп'ютеризованих систем, а в деяких випадках впровадила складні інформаційні системи, об'єднуючи різні набори даних та забезпечуючи інтеграцію та взаємодію з іншими інституційними системами» [13], рис.1.4.

Це порівняння відзначає, що більшість європейських країн, зокрема Німеччина та Словенія, активно почали вдосконалювати свої підходи до охорони спадщини через просторове планування. За останні 40 років вони розробили та впровадили різноманітні інформаційні інструменти, що відображають складність і різноманітність сучасних систем управління культурною спадщиною.

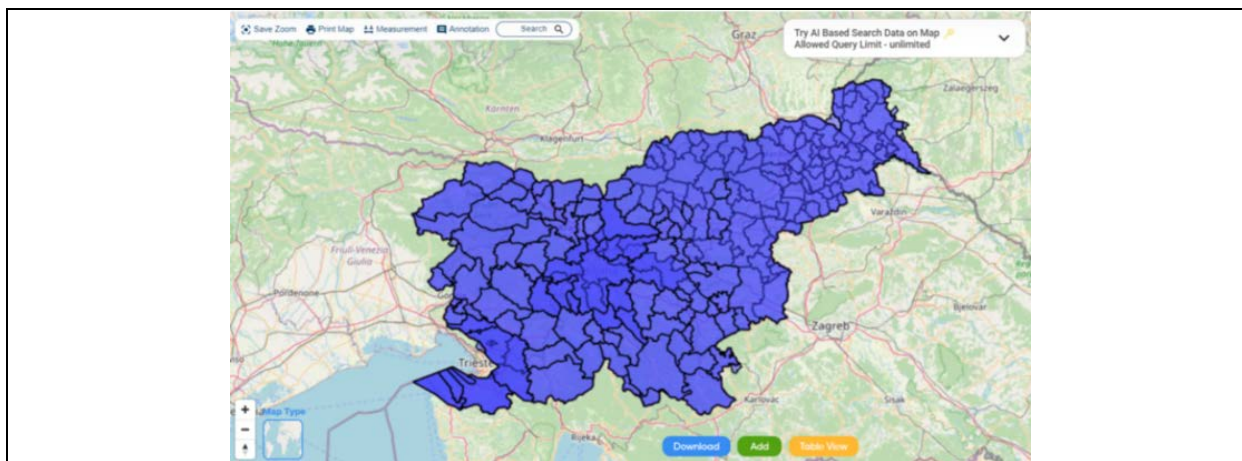

Рис.1.4. Мапа географічних інформаційних систем об'єктів Словенії

Заміщення традиційних баз даних інвентаризації комп'ютеризованими та створення складних інформаційних систем свідчать про стрімкий розвиток та прагнення до більшої ефективності та інтеграції в управлінні спадщиною. Це також свідчить про постійний інтерес та зобов'язання країн до забезпечення захисту та збереження культурної спадщини у контексті сучасних викликів розвитку. У якості передового досвіду для втілення географічних інформаційних систем наводиться «прототип просторової візуалізації лінії видимості, який успішно випробувався у муніципалітеті Любляна у контексті 3D-урбаністики[13]», рис.1.5.

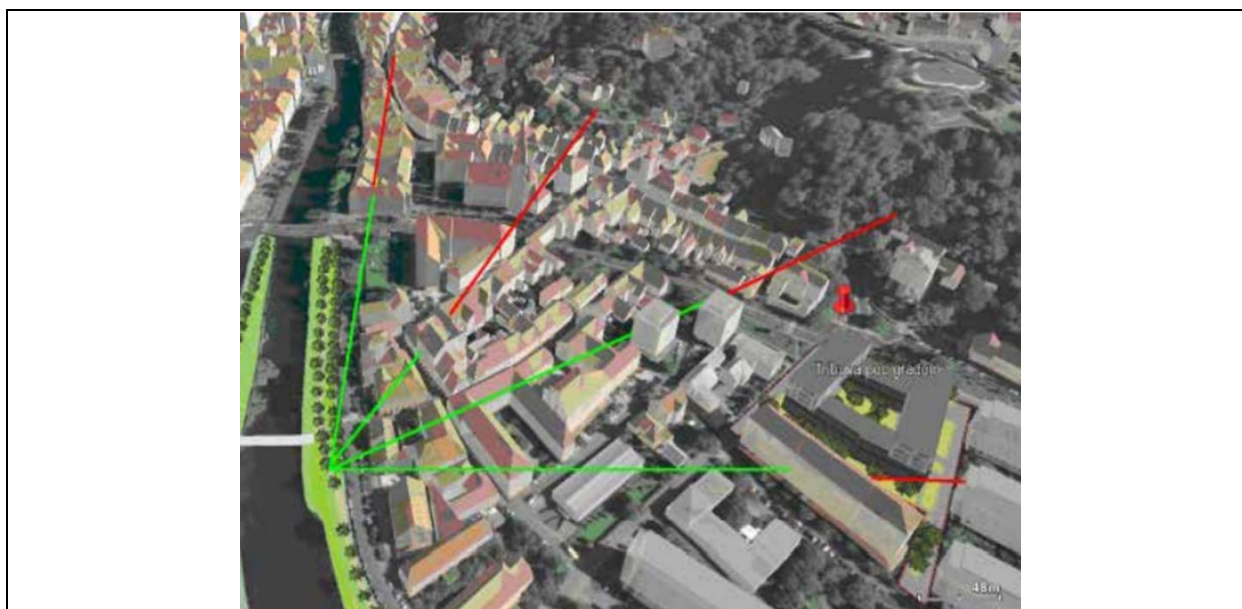

Рис.1.5. Визначення меж охоронної зони в місті Любляна (Словенія)

Цей інструмент дозволяє аналізувати лінії зору певних міських ландшафтів, виявляючи видимість культурної спадщини до і після потенційної нової забудови, а також дозволяє визначати межі зони охорони. Такий підхід стимулює захист об'єктів спадщини через міське планування.

Основний акцент робиться на взаємодії двох систем: охорони спадщини та міського (просторового) планування. Особливий наголос робиться на використанні інформаційних інструментів та мережевих сервісів для інтеграції та візуалізації інформації, сприяючи розвитку та охороні об'єктів спадщини, визначенню меж зони охорони. Це важлива частина просторових даних, яка забезпечує підтримку розвитку та захисту культурної спадщини.

Іншими словами, ми стикаємося з управлінням спадщиною через (просторове) планування, що вказує на використання інформаційних інструментів з онлайн-доступністю. У Словенії правові системи надають два основні способи збереження спадщини:

1. Інтеграція питань спадщини у просторове планування і, відповідно, виконання заходів у фізичному (географічному) просторі. У цьому контексті позиція спадщини подібна до питань охорони природи та захисту довкілля;
2. Визначення особливого статусу спадщини, регулювання управління спадщиною у всіх аспектах, а не лише при втручанні у фізичний простір або об'єкти спадщини та їхнє оточення. Визначення меж зон охорони нерухомих пам'яток культурної спадщини.

Ці способи деталізують охоронні заходи або застосовують правові норми до конкретних випадків управління спадщиною. Інтеграція спадщини у просторове планування має велике значення з двох причин.

По-перше, вона забезпечує захист багатьох споруд, об'єктів і територій, що знаходяться поруч із законом охоронюваними об'єктами. Серед них можуть бути об'єкти, які не мають ознак, що виправдовують їхню охорону, але є важливими частинами просторового контексту, сприяючи його пізнаваності та якості.

По-друге, інтеграція дозволяє враховувати переваги та обмеження спадщини у просторовому контексті на ранній стадії прийняття рішень. Це дозволяє впливати на рішення та сприяє активній охороні. Таким чином, об'єднання планування та охорони спадщини має на меті встановлення параметрів для максимально ефективного управління спадщиною.

«Твердження просторових домовленостей, які відповідають спеціальним вимогам охорони, та створення умов для просторової реалізації, що гарантує довготривале збереження та регенерацію спадщини, стало міжнародним стандартом в 1975-1976 роках. Цей стандарт був визначений Європейськими міністрами, відповідальними за культурну спадщину, під час прийняття Амстердамської хартії [13]».

Після негативних результатів швидкої міської забудови, що призвела до деградації міської тканини та погіршення соціальної структури історичних центрів у Європі, європейські міністри, відповідальні за культурну спадщину,

вирішили взяти ситуацію під контроль. Вони закликали національні та місцеві органи влади робити збереження спадщини пріоритетним завданням у міському та регіональному плануванні.

З того часу інтегроване збереження отримало кодифікацію у численних міжнародних правових документах, «зокрема у Гранадській конвенції про архітектурну спадщину, Мальтійській конвенції про комплексне збереження археологічної спадщини та Рамковій конвенції Фару про сталий розвиток спадщини як елементу довкілля та якості життя. [13]», Підходи до інтеграції спадщини у планування можна також дослідити через аналіз ставлення до даних про спадщину як до наборів просторових даних і мережевих послуг, які надаються громадськості.

У Словенії система охорони спадщини впроваджується на різних рівнях влади, включаючи державний і муніципальний рівні. Охоплюється стратегічним просторовим плануванням та планами реалізації. Муніципальні просторові плани, які мають велике значення для охорони спадщини через планування, можуть включати окремі стратегічні документи та більш детальні плани розвитку, або ці аспекти можуть бути об'єднані в унікальному документі місцевого просторового планування.

У Словенії існують три типи просторових плани, які визнаються відповідними нормами:

1. Національний просторовий план (НПП): Цей план охоплює планування державної інфраструктури та інших заходів державного значення;
2. Муніципальний просторовий план (МПП): Цей план охоплює всю територію муніципалітету і визначає містобудівні умови будівництва;
3. Детальний муніципальний просторовий план (ДМПП): Цей план охоплює планування об'єктів інфраструктури або інших значних просторових інтервенцій на рівні муніципалітету.

Вимоги щодо інтеграції спадщини в просторові акти встановлені в Законі про охорону культурної спадщини (СНР-1)[14]». Ці вимоги передбачають, що охорона спадщини повинна бути врахована під час розробки всіх планів, і ці плани повинні включати заходи для захисту спадщини.

У Словенії основним офіційним обліком спадщини є база даних Реєстру нерухомих культурних пам'яток, відома як Спадщина. З 2008 року, після прийняття Закону Республіки Словенія «Про охорону культурної спадщини» [4]», ця база даних була розширена за допомогою інтернет-версії географічних інформаційних систем, відомої як eVRD. Дані про правові режими охорони, зібрані в Посібнику з правових режимів, були включені до цієї бази даних.

База даних eVRD представляє собою компіляцію всіх даних з просторових актів, які є обов'язковими до дати її створення. Ця база є

обов'язковою основою для захисту, яку необхідно враховувати під час просторового планування та втручання у простір до запровадження в дію системи територій охорони спадщини.

Міністерство, відповідальне за культурну спадщину в Словенії, розробило Посібник з метою забезпечення органам планування та іншим користувачам стислого огляду консолідованих текстів усіх юридичних режимів охорони, що діють для території культурної спадщини в Республіці Словенія на дату публікації Посібника та впливаючи з різних правових підстав. Ці дані про правовий режим пов'язані з кожним об'єктом спадщини з реєстру.

Окрім того, недавно міністерство опублікувало Загальні рекомендації для охорони спадщини за допомогою актів національного планування та муніципальних просторових планів. Ці настанови охоплюють усі типи спадщини, які є важливими елементами територіальної єдності. Вони структуровані відповідно до загальних потреб розвитку, таких як будівництво та інші просторові інтервенції, оцінка впливу на культурну спадщину та археологічні залишки, а також визначення настанов факультативного характеру. Існує надія, що систему eVRD незабаром оновлять до системи охорони територій спадщини, передбаченої статтею 25 Закону Республіки Словенія «Про охорону культурної спадщини»[14]». Оновлення буде базуватися на критеріях, таких як загальний історичний контекст нерухомої спадщини, морфологічні особливості, цінності у просторовому контексті, а також топографічна однорідність. Зони охорони та супутні стандарти охорони будуть сформульовані в нормативно-правових актах на основі цих критеріїв. Стандарти, включаючи приміщення та умови для охорони та збереження спадщини в просторовому контексті, будуть визначені в нормативно-правових актах про зони охорони пам'яток (згідно зі статтями 75 і 76 Закону Республіки Словенія «Про охорону культурної спадщини»)[14]». Ці нормативно-правові акти затверджує Уряд та відповідне міністерство культурної спадщини після консультацій з місцевою владою та громадянським суспільством. Прототип просторової візуалізації, спроектований для аналізу ліній огляду, відіграє важливу роль у міському плануванні та проектуванні середовища. Аналіз ліній огляду дозволяє визначити видимість культурної спадщини та її оточення перед та після будівництва, сприяючи ефективному охороні об'єктів спадщини.

Прототип був успішно протестований в муніципалітеті Любляна з використанням даних та технічного середовища 3D Urbanism. Цей інструмент дозволяє візуалізувати існуючий та запланований розвиток міста, зокрема в контексті культурної спадщини. Він використовується для підготовки та впровадження просторових і будівельних норм, є частиною муніципального

електронного адміністрування і залучає різних учасників у процесі прийняття рішень та моніторингу виконання просторового планування.

Прототип є простим, але ефективним інструментом для захисту культурної спадщини під час планування нових забудов та іншого втручання у міське середовище. Шляхом аналізу ліній огляду можна визначити, які частини культурної спадщини будуть видимі або приховані в результаті нових будівельних проєктів, допомагаючи приймати обґрунтовані рішення щодо збереження та регенерації спадщини.

В Україні також наявні прогресивні розробки, для визначення меж зон охорони нерухомих пам'яток культурної спадщини. Наприклад, у своїй роботі «Методичне забезпечення інформаційної системи кадастру нерухомих пам'яток культурної спадщини» О.І. Сингаївська зазначає, що «Сучасна система документування пам'яток містобудування та архітектури, яка забезпечує (якоюсь мірою) дослідження та опис пам'яток, їх облік, збереження та реставрацію, має окремі компоненти необхідних видів забезпечення системи: методичне, організаційне, кадрове, правове, лінгвістичне, технологічне і технічне» [15]».

Звісно, що створення кадастру нерухомих пам'яток культурної спадщини має значний вплив на містобудівні та правові аспекти визначення меж зон охорони цих пам'яток. Ось які можливі зміни та впливи:

Більш точне визначення меж: Кадастр надає детальну інформацію про об'єкти культурної спадщини, включаючи їхнє розташування та характеристики. Ця інформація допомагає більш точно визначити межі зон охорони.

Збереження та реставрація: Інформація з кадастру дозволяє визначити, які земельні ділянки та будівлі знаходяться у зоні охорони пам'яток культурної спадщини. Це сприяє збереженню та реставрації цих об'єктів.

Заборона забудови: Визначення меж зон охорони на основі кадастрових даних може призвести до обмеження будівельної діяльності в цих зонах, особливо в безпосередній близькості до об'єктів культурної спадщини.

Урахування історичних особливостей: Кадастр дозволяє враховувати історичні та культурні особливості при визначенні меж зон охорони та у видачі дозволів на будівництво.

Забезпечення збалансованого розвитку: Ця інформація може бути використана для забезпечення збалансованого розвитку міст та регіонів, де знаходяться об'єкти культурної спадщини.

Правовий захист: Офіційне визнання зон охорони на підставі кадастрових даних надає правовий захист цим об'єктам від будь-яких дій, які можуть зашкодити їхньому стану або цінності.

Таким чином, кадастр нерухомих пам'яток культурної спадщини впливає на визначення меж зон охорони, що сприяє збереженню та правовому захисту цих цінних об'єктів.

Висновок. Інтеграція достовірних та стандартизованих даних про спадщину у планувальні документи є основною вимогою для органів планування. Цей підхід відповідає першій потребі "охорони спадщини через планування", надаючи попередження та вказівки щодо обережного врахування спадщини у рішеннях про розвиток території.

Однак для більш глибокого розуміння та забезпечення ефективного управління спадщиною планувальні документи повинні включати додаткові елементи. Вони повинні висвітлювати просторово-часовий контекст конкретної спадщини, розкривати її цінність для місцевої та загальної громадськості, а також коротко надавати інформацію про те, яким чином зміни в межах даної просторової одиниці повинні бути керовані для забезпечення захисту та поліпшення місцевої спадщини. Цей комплексний підхід дозволяє створити збалансовані та стало-розвинені міські середовища, враховуючи усі аспекти культурної спадщини та її взаємодію з розвитком території.

У випадку прийняття рішення, план може встановлювати "м'які" вказівки для керування змінами або призначати більш суворі захисні режими. Це залежить від конкретних завдань та обставин, і обидва підходи можуть знаходити своє застосування. "М'які" вказівки можуть дозволяти певний рівень гнучкості у розвитку території, забезпечуючи врахування специфіки місцевості та місцевих потреб. З іншого боку, суворі захисні режими можуть бути обрані для збереження та захисту особливо цінних об'єктів спадщини.

Щоб досягти успішної інтеграції культурної спадщини в просторове планування, дані про спадщину повинні бути керовані послідовно та ефективно. Оновлення та надійність цих даних є критичними, і важливо забезпечити їх багатоцільове використання в різних контекстах та на різних рівнях управління. Це може бути досягнуто шляхом їхньої систематичної підтримки та зберігання в одній системі, що сприяє ефективному управлінню та поєднанню з іншими джерелами інформації на різних рівнях адміністрування.

«Директива INSPIRE (Інфраструктура для просторової інформації в Європі) визначає загальні стандарти для інформаційної інфраструктури в рамках Європейського Союзу. Система INSPIRE об'єднує 34 теми просторових даних, включаючи дві теми, пов'язані з культурною спадщиною: "природні території" та "будівлі"[13]». Кожен набір даних, що включений до системи просторової інформації, має бути супроводжуваний метаданими, такими як ключові слова, географічне розташування, часова прив'язка, якість та достовірність інформації.

Згідно з директивою, держави-члени повинні розміщувати системи просторової інформації онлайн і надавати безкоштовний доступ до них, включаючи послуги перегляду, пошуку та завантаження. Це сприяє впровадженню єдиної та стандартизованої інфраструктури для просторової інформації в Європі, що полегшує обмін та використання даних, включаючи ті, що стосуються культурної спадщини.

Так, історичні причини можуть впливати на те, як країни інтегрують культурну спадщину в інформаційні системи просторового планування. Охорона спадщини часто визнавалася як важливий аспект розвитку, і традиційно органи охорони спадщини розглядали інвентаризацію як ключовий інструмент для збору інформації. З течією часу, багато країн змінили традиційні алфавітно-цифрові набори даних інвентаризації на комп'ютеризовані системи. Наприклад, Словенія та Німеччина успішно перейшли до комп'ютеризованих систем інвентаризації. Деякі країни також розробили складні інформаційні системи, які об'єднують різні набори даних і надають можливість взаємодії з іншими інституційними інформаційними системами. Наприклад, Баварія та Словенія в цьому відношенні розвинули високорозвинені підходи.

Список джерел

1. Усенко О.В. Державно-правове регулювання відносин у сфері охорони культурної спадщини: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2011.
2. Основи пам'яткознавства: [монографія] / [Гаврилюк О.Н. та ін.] ; під заг. ред. д-ра техн. наук, проф. Гріффена Л.О., канд. іст. наук, доц. Титової О.М.; Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. Київ: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2012. 379 с.
3. Конституція України: наук.-практ. комент. / редкол.: В.Я. Тацій (голова) та ін. 2-е вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2012. 1128 с.
4. Холодок В.Д. Державне управління охороною культурної спадщини в Україні: стан і перспективи розвитку. Державне будівництво. 2011. № 1.
5. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини // Офіційний вісник України. – 2004. – № 46. – Ст. 3051. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text (дата звернення: 23.03.2025).
6. Кудерська Н.І. Право культурної спадщини України. Загальна частина: підручник / Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. Київ: НАКККиМ, 2014. 258 с.
7. Закон України «Про охорону культурної спадщини»: Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III (в редакції від 16.01.2024 р.) // Відом. Верховної Ради України. – 2000. – №39. – С. 333. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 23.03.2025).

8. Мишак І.М. Законодавче забезпечення охорони культурної спадщини та шляхи його вдосконалення в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 3. С. 31–37. URL: (вказати робочий URL).
9. Створення та ведення системи міського кадастру в м. Києві. 1 етап. Методичні рекомендації та програмне забезпечення створення та ведення інформаційної системи обліку та пошуку нерухомих пам'яток містобудування та архітектури для м. Києва. НДІТІАМ, 2002. Договір № 43\01. Реєстр. № ОК 0202UO06664. (Дьомін М.М., Сингаївська О.І. (відповідальний вик.), Заєва О.В., Кепич О.Г. та ін.).
10. Вечерський В.В. Спадщина містобудування України: теорія і практика історико-містобудівних пам'яткоохоронних досліджень населених місць. Київ: НДІТІАМ, 2003. 560 с.
11. Ріпенко А.І. Концептуально-правові засади використання земель для містобудівних потреб: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.06. Нац. ун-т "Одеська юридична академія". Одеса, 2020.
12. Statistisches Bundesamt. Bildung und Kultur. Spartenbericht Baukultur, Denkmalschutz und Denkmalpflege [Електронний ресурс] / Statistisches Bundesamt. – Вид. від 17.07.2018 р. – Вісбаден, 2018. – Режим доступу: <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bildung-Forschung-Kultur/Kultur/Publikationen/Downloads-Kultur/spartenbericht-baukultur-5216206189004.pdf> (дата звернення: 23.03.2025).
13. Stokin, M., Ifko, S. (Eds.). INTERNATIONAL legal standards for heritage protection in a period of economic recession and tools for safeguarding protection standards. Ljubljana: ICOMOS/SI International Council on Monuments and Sites, Združenje za ohranjanje spomenikov in spomeniških območij, 2018. (Monographic publications of ICOMOS Slovenia; 01).
14. Zakon o varstvu kulturne dediščine [Електронний ресурс]: Закон Республіки Словенія від 2008 р. № 16 (в редакції від 20.12.2024 р.) // Uradni list Republike Slovenije. – 2008. – № 16. – Режим доступу: <https://www.gov.si/novice/2024-12-20-predlog-novega-zakona-o-varovanju-kulturne-dediscine-gre-v-javno-obravnavo/> (дата звернення: 23.03.2025).
15. Свідectво про реєстрацію авторського права на твір № 7544 від 08.05.2003. Наукова робота - Методичне забезпечення інформаційної системи кадастру нерухомих пам'яток культурної спадщини (на прикладі міста Києва) / Сингаївська О.І., Дьомін М.М., Міщенко О.Д. Авторське право. 2003. С. 89.
16. Гузєєв А.Я. Містобудівні та правові аспекти визначення меж зон охорони нерухомих пам'яток культурної спадщини: дипл. роб. / наук. кер. Сингаївська О.І.; консультант Козак С.А. Київ: КНУБА, 2023. 116 с.
17. Вечерський В.В. Спадщина містобудування України: теорія і практика історико-містобудівних пам'яткоохоронних досліджень населених місць. Київ: НДІТІАМ, 2003. 560 с.
18. Дьомін М.М., Сингаївська О.І., Водзинський Є.Є., Червінський О.С. Інсталяція програмно-технічного комплексу управління об'ємно-просторовою композицією міста. Київ: НДІТІАМ, 1997. Реєстр. № 2082.

19. Дьомін М.М., Сингаївська О.І., Водзинський Є.Є., Мардер А. П. та ін. Історико-архітектурний та історико-містобудівний опорні плани міста Києва. Київ: НДІТІАМ, 2002. Реєстр. № ІК 0202UO06493.
20. Дьомін М.М., Сингаївська О.І., Водзинський Є.Є., Кілессо С., Тиманович Є.В. та ін. Історико-культурні та природно-ландшафтні умови і концепція формування планувальної та об'ємно-просторової композиції центру м. Києва (Правила забудови історичного центру Києва). Київ: НДІТІАМ, 1998. Реєстр. № ІК 0298UO02998.
21. Історико-містобудівні дослідження Києва / за ред. Вечерського В.В.; відп. за вип. Сердюк О.М. Київ: Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень, 2012. 312 с.
22. Апостолова-Сосса Л.О., Зливкова О.О. Збереження традиційного характеру середовища як складова пам'яткоохоронної діяльності в межах охоронних зон заповідників. Архітектурний вісник Київського національного університету будівництва та архітектури. Київ: КНУБА, 2015. Вип. 7. С. 34–41.
23. Апостолова-Сосса Л., Сердюк О., Козак С. Дослідження характеристик історичного середовища на прикладі кварталів Подолу в м. Києві. Просторовий розвиток. 2023. № 6. С. 150–164. DOI: 10.32347/2786-7269.2023.6.150-164.
24. Дьомін М.М., Водзинський Є.Є., Ієвлєва В.П., Тиманович Є.В. Історико-культурні та природно-ландшафтні умови і концепція формування планувальної та об'ємно-просторової композиції центру Києва: рукопис. Київ: НДІТІАМ, 1998. Договір № 49/98. Реєстр. НДІТІАМ №№ 2094, 2095. Част. 1, т. 2, кн. 1, кн. 2. (відпо. вик. Сингаївська О. І.).
25. Дьомін М.М., Водзинський Є.Є., Ієвлєва В.П., Кілессо С.К., Тиманович Є.В. Містобудівна концепція формування цілісної архітектурно-просторової композиції і правила забудови історичної частини Києва (Правила забудови історичного центру Києва): рукопис. Київ: НДІТІАМ, 1998. Договір № 49/98. Реєстр. НДІТІАМ № 2099. Част. 2; Реєстр. НДІТІАМ № 2101. Основні положення. (відповідальний вик. Сингаївська О. І.).

Doctor of Technical Sciences, Professor **Oleksandra Syngaivska**,
PhD student **Serhii Kozak**,
Kyiv National University of Construction and Architecture.
Arthur Guzeiev, Limited Liability Company "Legal PRO", Zhytomyr

ARTICLE TITLE. ANALYSIS OF THEORETICAL SCIENTIFIC DEVELOPMENTS IN DEFINING THE BOUNDARIES OF CULTURAL HERITAGE PROTECTION ZONES

The legal protection of cultural heritage has a deep-rooted national tradition and is part of a broader global issue, reflected in international legal frameworks. However, for effective cultural heritage preservation, each state must adopt the best global practices while considering its own historical conditions and traditions. In

Ukraine, cultural heritage sites face threats such as neglect, destruction, and unauthorized sale due to inadequate legal enforcement and insufficient urban planning regulations. Therefore, strengthening control measures and implementing international heritage conservation standards is essential.

The study examines theoretical and practical aspects of defining the boundaries of cultural heritage protection zones in Ukraine, comparing them with best practices in Germany and Slovenia. The paper highlights key urban planning and legal challenges, emphasizing the importance of integrating cultural heritage conservation into urban development policies. In particular, the research focuses on defining zoning regulations for heritage sites and how these zones should be delineated and maintained in a way that balances urban expansion with heritage conservation.

One of the primary concerns in urban development is the visual exposure of historical landmarks, which plays a critical role in preserving cultural identity. The study argues that maintaining historically significant perspectives of architectural monuments is crucial in preventing the erosion of cultural heritage in expanding urban environments. It also explores the implementation of Geographic Information Systems (GIS) in defining and monitoring protection zones, as practiced in Germany and Slovenia. These digital tools have been effective in preserving historical cityscapes and ensuring that new urban developments do not compromise visual heritage perspectives.

The legal aspect of heritage protection is another critical area of focus. While Ukrainian legislation is relatively comprehensive, enforcement remains weak. The research highlights the necessity of updating existing laws and aligning them with international conventions, such as the UNESCO World Heritage Convention. Furthermore, it underscores the importance of establishing a centralized heritage cadastral system, which would serve as a database for cultural sites, their historical value, and their legal protection status.

The study also examines how heritage protection laws are integrated into urban planning policies in Germany and Slovenia. In Germany, a detailed classification system for cultural heritage sites has been developed, ensuring proper legal oversight and urban planning coordination. Slovenia, on the other hand, has successfully incorporated cultural heritage data into its national GIS system, providing transparent and accessible data for planning decisions. Both countries serve as models for implementing a systematic, technology-driven approach to defining and managing heritage protection zones.

The findings suggest that Ukraine should adopt a hybrid approach, combining elements of both German and Slovenian models. The integration of GIS technology, stricter enforcement of legal protections, and improved coordination between national and municipal authorities are recommended as key strategies for enhancing heritage

conservation efforts. Additionally, the study emphasizes the importance of public awareness and community engagement in heritage preservation initiatives.

The research concludes that a sustainable and integrated approach to cultural heritage management is essential for Ukraine's urban development. By adopting best practices from leading European countries, Ukraine can ensure the protection of its cultural assets while fostering a harmonious relationship between historical preservation and modern urbanization.

Keywords: cultural heritage protection; heritage conservation zones; urban planning regulations; legal frameworks; GIS technology; visual exposure; sustainable heritage management.

REFERENCES

1. Usenko, O.V. (2011). *Derzhavno-pravove rehuliuvannia vidnosyn u sferi okhorony kulturnoi spadshchyny* [State and Legal Regulation of Relations in the Field of Cultural Heritage Protection]. (Candidate's thesis). National Academy of Internal Affairs, Kyiv. {in Ukrainian}.
2. *Osnovy pamiatkovedennia* [Fundamentals of Heritage Studies]. (2012). Havryliuk, O.N., & others; under the general editorship of Hryffen, L.O., & Titova, O.M. Center for Heritage Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine and Ukrainian Society for the Protection of Historical and Cultural Monuments. Kyiv: Center for Heritage Studies of NAS of Ukraine and UTOPIK. {in Ukrainian}.
3. *Konstytutsiia Ukrainy: nauk.-prakt. koment.* [Constitution of Ukraine: Scientific and Practical Commentary]. (2012). V.Ya. Tatsii (Ed.), 2nd ed., revised and supplemented. Kharkiv: Pravo. {in Ukrainian}.
4. Kholodok, V.D. (2011). *Derzhavne upravlinnia okhoronoiu kulturnoi spadshchyny v Ukraini: stan i perspektyvy rozvytku* [State Management of Cultural Heritage Protection in Ukraine: Current State and Development Prospects]. *Derzhavne budivnytstvo – State Building*, (1). {in Ukrainian}.
5. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage // Official Bulletin of Ukraine. – 2004. – No. 46. – Art. 3051. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text (accessed: March 23, 2025). {in Ukrainian}.
6. Kuderska, N.I. (2014). *Pravo kulturnoi spadshchyny Ukrainy. Zahalna chastyna: pidruchnyk* [Cultural Heritage Law of Ukraine. General Part: Textbook]. National Academy of Culture and Arts Management, Ukrainian State University of Finance and International Trade. Kyiv: NAKKKiM. {in Ukrainian}.
7. Law of Ukraine “On the Protection of Cultural Heritage”: Law of Ukraine dated June 8, 2000 No. 1805-III (as amended on January 16, 2024) // Official Gazette of the Verkhovna Rada of Ukraine. – 2000. – No. 39. – Art. 333. – URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (accessed: March 23, 2025). {in Ukrainian}.

8. Myshchak, I.M. (2013). Zakonodavche zabezpechennia okhorony kulturnoi spadshchyny ta shliakhy yoho vdoskonalennia v Ukraini [Legislative Support for the Protection of Cultural Heritage and Ways to Improve It in Ukraine]. Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy – Scientific Notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, (3), 31–37. URL: (insert working URL). {in Ukrainian}.

9. Stvorennia ta vedennia systemy miskoho kadastru v m. Kyievi. 1 etap [Creation and Maintenance of the Urban Cadastre System in Kyiv. Stage 1]. (2002). Methodological recommendations and software for the creation and maintenance of an information system for accounting and searching for immovable monuments of urban planning and architecture for Kyiv. NDITIAM, Contract No. 43/01, Register No. OK 0202UO06664. (Diomin, M.M., Synhaivska, O.I. (Responsible executor), Zaeva, O V., Kepych, O.H., et al.). {in Ukrainian}.

10. Vecherskyi, V.V. (2003). Spadshchyna mistobuduvannia Ukrainy: teoriia i praktyka istoryko-mistobudivnykh pamiatkookhoronnykh doslidzhen naselenykh mist [Heritage of Urban Planning in Ukraine: Theory and Practice of Historical Urban Heritage Studies of Settlements]. Kyiv: NDITIAM. {in Ukrainian}.

11. Ripenko, A.I. (2020). Kontseptualno-pravovi zasady vykorystannia zemel dlia mistobudivnykh potreb [Conceptual and Legal Principles of Land Use for Urban Planning Needs]. (Doctor's thesis). National University "Odesa Law Academy," Odesa. {in Ukrainian}.

12. Statistisches Bundesamt. Bildung und Kultur. Spartenbericht Baukultur, Denkmalschutz und Denkmalpflege [Electronic resource] / Statistisches Bundesamt. – Publ. dated July 17, 2018. – Wiesbaden, 2018. – Available at: <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bildung-Forschung-Kultur/Kultur/Publikationen/Downloads-Kultur/spartenbericht-baukultur-5216206189004.pdf> (accessed: March 23, 2025). {in German}.

13. Stokin, M., & Ifko, S. (Eds.). (2018). International legal standards for heritage protection in a period of economic recession and tools for safeguarding protection standards. Ljubljana: ICOMOS/SI International Council on Monuments and Sites, Združenje za ohranjanje spomenikov in spomeniških območij. (Monographic publications of ICOMOS Slovenia; 01). {in English}.

14. Zakon o varstvu kulturne dediščine [Electronic resource]: Law of the Republic of Slovenia dated 2008 No. 16 (as amended on December 20, 2024) // Uradni list Republike Slovenije. – 2008. – No. 16. – Available at: <https://www.gov.si/novice/2024-12-20-predlog-novega-zakona-o-varovanju->

kulturne-dediscine-gre-v-javno-obravnavo/ (accessed: March 23, 2025). {in Ukrainian}.

15. Svidotstvo pro reiestratsiiu avtorskoho prava na tvir No. 7544 vid 08.05.2003 [Certificate of Registration of Copyright for the Work No. 7544 from 08.05.2003]. Naukova robota – Metodychne zabezpechennia informatsiinoi systemy kadastru nerukhomykh pamiatok kulturnoi spadshchyny (na prykladi mista Kyieva) [Scientific Work - Methodological Support for the Information System of the Cadastre of Immovable Cultural Heritage Monuments (on the example of Kyiv)]. Synhaivska, O.I., Diomin, M.M., Mishchenko, O.D. Avtorske pravo – Copyright. (2003), 89. {in Ukrainian}.

16. Guzeiev, A.Ya. (2023). Mistobudivni ta pravovi aspekty vyznachennia mezh zon okhorony nerukhomykh pamiatok kulturnoi spadshchyny [Urban Planning and Legal Aspects of Determining the Boundaries of Protection Zones of Immovable Cultural Heritage]. (Diploma thesis). Kyiv: KNUCA. {in Ukrainian}.

17. Vecherskyi, V.V. (2003). Spadshchyna mistobuduvannia Ukrainy: teoriia i praktyka istoryko-mistobudivnykh pamiatkookhoronnykh doslidzhen naselenykh mist [Heritage of Urban Planning in Ukraine: Theory and Practice of Historical Urban Heritage Studies of Settlements]. Kyiv: NDITIAM. {in Ukrainian}.

18. Diomin, M.M., Synhaivska, O.I., Vodzinskyi, Ye.Ye., & Chervinskyi, O.S. (1997). Instaliatsiia prohramno-tekhnichnoho kompleksu upravlinnia obiemoprostorovoi kompozytsii mista [Installation of a Software and Technical Complex for Managing the Spatial Composition of the City]. Kyiv: NDITIAM. (Register No. 2082) {in Ukrainian}.

19. Diomin, M.M., Synhaivska, O.I., Vodzinskyi, Ye.Ye., Marder, A.P., et al. (2002). Istoryko-arkhitekturnyi ta istoryko-mistobudivnyi oporni plany mista Kyieva [Historical and Architectural and Urban Planning Reference Plans of Kyiv]. Kyiv: NDITIAM. (Register No. IK 0202UO06493) {in Ukrainian}.

20. Diomin, M.M., Synhaivska, O.I., Vodzinskyi, Ye.Ye., Killesso, S.K., Tymanovych, Ye.V., et al. (1998). Istoryko-kulturni ta pryrodno-landshaftni umovy i kontseptsiiia formuvannia planuvalnoi ta obiemoprostorovoi kompozytsii tsentru m. Kyieva (Pravyla zabudovy istorychnoho tsentru Kyieva) [Historical and Cultural and Natural Landscape Conditions and the Concept of the Planning and Spatial Composition of the Kyiv City Center (Rules for the Development of the Historical Center of Kyiv)]. Kyiv: NDITIAM. (Register No. IK 0298UO02998). {in Ukrainian}.

21. Istoryko-mistobudivni doslidzhennia Kyieva [Historical and Urban Planning Research of Kyiv]. (2012). V.V. Vecherskyi (Ed.); O.M. Serdiuk (Managing editor). Kyiv: Scientific Research Institute of Monument Protection Studies. {in Ukrainian}.

22. Apostolova-Sossa, L.O., & Zlyvkova, O.O. (2015). Zberezhennia tradytsiinoho kharakteru seredovyshcha yak skladova pamiatkookhoronnoi diialnosti v mezhakh okhoronnykh zon zapovidnykiv [Preservation of the Traditional Character of the Environment as a Component of Heritage Protection Activities within the Protected Zones of Reserves]. *Arkhytekturnyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu budivnytstva ta arkhitektury*, (7), 34–41. Kyiv: KNUCA. {in Ukrainian}.

23. Apostolova-Sossa, L., Serdiuk, O., & Kozak, S. (2023). Doslidzhennia kharakterystyk istorychnoho seredovyshcha na prykladi kvartaliv Podolu v m. Kyievi [Study of the Characteristics of the Historical Environment on the Example of the Podil District in Kyiv]. *Prostorovyi rozvytok – Spatial Development*, (6), 150–164. <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2023.6.150-164>. {in Ukrainian}.

24. Diomin, M.M., Vodzinskyi, Ye.Ye., Ievlieva, V.P., & Tymanovych, Ye.V. (1998). Istoryko-kulturni ta pryrodno-landshaftni umovy i kontseptsiiia formuvannia planuvalnoi ta obiemoprostorovoi kompozytsii tsentru Kyieva [Historical and Cultural and Natural Landscape Conditions and the Concept of the Planning and Spatial Composition of the Kyiv City Center]. (Manuscript). Kyiv: NDITIAM. Contract No. 49/98, Register Nos. 2094, 2095, Part 1, Vol. 2, Books 1–2. Synhaivska, O.I. (Responsible executor). {in Ukrainian}.

25. Diomin, M.M., Vodzinskyi, Ye.Ye., Ievlieva, V.P., Kileso, S.K., Tymanovych, Ye.V., et al. (1998). Mistobudivna kontseptsiiia formuvannia tsilisnoi arkhitekturno-prostorovoi kompozytsii i pravyla zabudovy istorychnoi chastyny Kyieva (Pravyla zabudovy istorychnoho tsentru Kyieva) [Urban Planning Concept for the Formation of an Integral Architectural and Spatial Composition and Building Regulations of the Historical Part of Kyiv (Regulations for the Development of the Historical Center of Kyiv)]. (Manuscript). Kyiv: NDITIAM. Contract No. 49/98, Register Nos. 2099 (Part 2) & 2101 (Main provisions). Synhaivska, O.I. (Responsible executor). {in Ukrainian}.